

Област Кърджали

▶ Население (2016)	151 078
▶ Територия (кв.км)	3209,1
▶ Брой на населените места	472
▶ Дял на населението в градовете (%)	41,2

Общ преглед

Брутният вътрешен продукт на глава от населението и заплатите в област Кърджали нарастват с близък до средния за страната темп, но остават сред най-ниските в страната. Проблемите с ниската икономическа активност и заетост в областта са обусловени отчасти и от изключително неблагоприятната образователна структура на населението. Кърджали остава областта с най-нисък брой на предприятията спрямо населението. Инфраструктурата също поставя областта в неблагоприятно положение. Кърджали е сред областите с най-ниска степен на развитие на електронното управление, покритие на кадастъра и прозрачност на администрацията.

Населението на област Кърджали продължава да застарява, но възрастовата структура все още е по-благоприятна от средната за страната. За трета поредна година през 2017 г. областта се представя изключително слабо на матуририте. Правораздаването се отличава със сравнително слаба натовареност на съдиите и относително бързо правосъдие. Кърджали е сред областите с най-ниско замърсяване на въздуха. Сравнително ниската степен на урбанизация обяснява и значително по-малкия дял на населението с достъп до канализация. Кърджали е областта с най-нисък интензитет на културния живот.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●

Доходи и условия на живот ●

След трудния период на криза и възстановяване през 2015 г. БВП на глава от населението и заплатите в област Кърджали нарастват с близки до средните за страната темпове, но остават сред най-ниските в страната. БВП достига 6472 лв./човек при близо двойно по-висока стойност в страната (12 339 лв./човек). Средната годишна брутна заплата се увеличава до 7648 лв. при 10 535 лв. за страната.

Доходите в областта нарастват през 2016 г. след спад през предходната година, но също остават значително под средното за страната ниво – 3887 лв./лице от домакинството в областта при 5167 лв./лице за страната.

Ниските заплати и доходи поставят Кърджали сред областите с най-високи дялове на населението, живеещо с материални лишения и на това под линията на бедност. През 2015 г. живеещите в бедност в Кърджали са 43,3%, или близо двойно повече от тези в страната.

Пазар на труда ●●●

Кърджали остава сред областите с най-ниска икономическа активност. През 2016 г. тя нараства слабо до 61% при 69% средно за страната. Заетостта също нараства до 60%, но не успява да компенсира спада от предходната година и също остава по-ниска от средната. Безработицата продължава да намалява и отново е най-ниската в страната, но това се дължи на ниската икономическа активност в областта.

Проблемите с ниската икономическа активност и заетост в областта са обусловени отчасти и от изключително неблагоприятната структура на населението на възраст между 25 и 64 години. Делът на висшистите продължава да намалява и през 2016 г. и достига 15% (при 28% в страната), поставяйки Кърджали на последно място сред българските области. Същевременно делът на населението в същата възрастова група с основно и по-ниско образование в областта намалява, но остава сред най-високите в страната – 30% при 18% за страната.

Инвестиции ●

И през 2015 г. Кърджали остава областта с най-нисък брой на предприятията спрямо населението – 31 на 1000 души при 55 на 1000 души за страната. Кърджали е и една от малкото области, в които разходите за придобиване на ДМА намаляват през 2015 г., въпреки че за поредна година те са над двойно по-ниски от тези в страната спрямо населението. Чуждите инвестиции в областта продължават да се увеличават и достигат 1167 евро/човек с натрупване към края на 2015 г. при 3250 евро/човек в страната.

Към 30 юни 2017 г. усвоените евросредства в областта остават под средните за страната с 975 лв./човек от местното население при 1344 лв./човек в страната. В рамките на областта най-много са изплатените средства по оперативни програми

в общините Кърджали и Момчилград (около 1300 лв./човек), а най-малко – в община Крумовград (141 лв./човек).

Инфраструктура ●

Представянето на областта в тази категория поставя Кърджали на последно място сред българските области. Разположението на областта в периферията на страната и предимно планинският ѝ релеф обясняват ниската гъстота на железопътната мрежа (2,1 км на 100 кв.км при 3,6 км на 100 кв.км територия за страната) и сравнително малкия дял на автомагистралите и първокласните пътища (11,1% при 18,6% за страната).

Областта се характеризира и със сравнително ниско качество на пътната настилка. През 2016 г. 30% от пътищата в областта са в добро състояние при 42% за страната.

През 2016 г. Кърджали остава сред областите с най-ниските дялове на домакинствата с достъп до интернет (57% при 64% за страната) и на лицата, използващи интернет (45% при 63% за страната).

Данъци и такси ●●●

Като цяло в областта не се наблюдава повишаване на данъчната тежест през 2017 г., напротив на общата за страната тенденция. Единствено община Кърджали увеличава данъка върху превозните средства. Ставките на данъците върху недвижимите имоти на юридическите лица, върху търговията на дребно и върху прехвърлянето на собственост са под средните за страната, докато данъкът върху превозните средства (заради повишението в община Кърджали) и таксата за битови отпадъци – над средните за страната.

Под средните за страната нива е и усредненият за областта данък за таксиметров превоз на пътници.

Администрация ●

Ниската използваемост и свързаност на населението с интернет донякъде обуславят и факта, че Кърджали е сред областите с най-бавно развитие на електронното управление. Областта изостава и в предоставянето на услуги на „едно гише“, както и по отношение на прозрачността на администрацията. Рейтингът за активна прозрачност на органите на местното самоуправление оценява областта с 44% през 2017 г. при 59% за страната. В рамките на областта с най-нисък резултат са общините Ардино и Момчилград (малко над 30%), а с най-висок – Кирково и Крумовград (над 50%).

Кърджали остава и областта с най-нисък дял на територията, покрита от кадастралната карта – 3,4% при 22,5% за страната през 2016 г. Общините Ардино, Момчилград и Черноочене остават с 0%.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●●●

Населението на областта продължава да застарява и през 2016 г., следвайки тенденцията в страната. Въпреки това Кърджали остава сред областите със сравнително благоприятна възрастова структура на населението – и двата коефициента на възрастова зависимост в областта са по-ниски от средните за страната.

През 2016 г. област Кърджали отбелязва по-добри стойности от страната по отношение и на раждаемостта, и на нетната миграция. Коефициентът на естествен прираст се увеличава леко до $-3,3\text{‰}$ и отново е близо двойно по-висок от средния за страната ($-6,0\text{‰}$), а механичният прираст се увеличава до $0,1\text{‰}$, което показва лек превес на заселващите се над изселващите се.

И през 2016 г. Кърджали е областта с най-нисък дял на градското население – $41,2\%$ при $73,3\%$ за страната. В същото време гъстотата на населението е относително висока.

Образование ●●

През 2016 г. за първи път от четири години делът на записаните ученици в V–VIII клас в област Кърджали се увеличава, като достига средния за страната – $77,8\%$ при $78,2\%$ за страната. Делът на отпадналите от основното и средното образование в областта намалява през 2015 г. и Кърджали запазва позициите си сред областите с най-ниски дялове на отпадналите ($1,8\%$ при $2,9\%$ за страната) и на второгодниците ($0,4\%$ при $1,1\%$).

За трета поредна година през 2017 г. областта се представя изключително слабо на матурите. Средният успех от изпита по БЕЛ в областта е $3,77$ при $4,22$ средно в страната, което превръща Кърджали в областта с най-нисък среден резултат. Същевременно делът на слабите оценки се повишава отново и за втора година Кърджали е областта с най-много двойки – $20,69\%$ при $7,98\%$ в страната.

Здравеопазване ●●●●

Кърджали е сред областите с най-голям недостиг на лекари и през 2016 г. На един общопрактикуващ лекар отговарят 2394 души от населението (при 1611 души за страната), а на един лекар от водеща специалност – 782 души (при 530 души за страната). Броят на леглата в МБАЛ в областта също е значително по-нисък – $3,7$ на 1000 души от населението при $5,1$ на 1000 души за страната.

Това предполага търсене на здравни грижи от местното население извън областта и обяснява сравнително ниския брой на преминалите през местните МБАЛ болни – 168 на 1000 души от населението при 235 на 1000 души в страната.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

Правораздаването в област Кърджали се отличава със сравнително слаба натовареност на съдиите и относително бързо правосъдие и през 2016 г. Местните наказателни съдии в окръжния съд разглеждат средно по $6,9$ дела на месец при $9,4$ дела на месец на съдия в страната. Делът на делата, приключили в 3-месечен срок, нараства до 96% (при 89% за страната), а висящите дела намаляват до 6% при 8% в страната.

Относителният брой на регистрираните в областта престъпления срещу личността и собствеността отново е повече от два пъти по-нисък от този в страната – $6,1$ на 1000 души при $12,6$ на 1000 души в страната през 2016 г. Същевременно разкриваемостта на регистрираните през година престъпления продължава да е значително по-висока от средната за страната, достигайки 63% при 48% за страната.

Околна среда ●●

И през 2015 г. Кърджали е сред областите с най-ниско замърсяване на въздуха – емисиите на въглероден диоксид са 50 пъти по-ниски от средните стойности за страната спрямо територията. Образованите битови отпадъци в областта също са сред най-ниските по обем с 270 кг/човек годишно при 422 кг/човек в страната.

Сравнително ниската степен на урбанизация обяснява и значително по-малкия дял на населението с достъп до канализация – $43,6\%$ при $75,5\%$ средно за страната през 2015 г. С изграждането на пречиствателна станция за отпадъчни води през 2015 г. делът на населението с канализация, свързано с пречиствателна станция, става $37,7\%$, което все още е далеч под средната за страната стойност от $62,3\%$.

Култура ●

Сравнително ниският интензитет на културния живот в Кърджали поставя областта на последно място в тази категория и през 2016 г. Обяснение за това може да се търси в сравнително слабата степен на урбанизация. В областта все още няма кино, а посещенията на местните театри са повече от двойно по-ниски спрямо средните в страната – 149 на 1000 души от местното население при 322 на 1000 души в страната.

Интересът към музеите в областта намалява в последните години, въпреки че през 2016 г. се отчита ръст. Посещенията на музеите достигат 105 на 1000 души от населението, но все още са далеч от средните 734 на 1000 души за страната.

Сравнително ниски са и посещенията на библиотеките в областта въпреки ръста от 2016 г. и факта, че това е показателят с най-висока стойност в тази категория – 422 посещения на 1000 души от населението при 605 на 1000 души за страната.

Ключови показатели за област Кърджали

Индикатори на икономическото развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5665	6338	6189	6067	6472	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3002	3483	3333	3762	3393	3887
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5895	6266	6842	7222	7648	n.a.
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	31,9	44,7	60,1	54,8	43,3	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	54,3	60,6	63,4	64,3	60,3	61,0
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	51,5	55,1	59,0	61,1	58,8	60,0
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	5,1	9,0	7,0	4,9	2,3	1,7
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	8,9	11,2	15,6	19,8	17,2	15,0
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	29	29	29	30	31	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	613	738	705	1240	1332	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	500	604	748	951	1167	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	29,7	54,0	45,8	65,8	51,2	57,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	24,6	27,0	25,5	31,3	27,5	30,0
Покритие на кадастъра (%)	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Индикатори на социалното развитие	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-2,6	-2,1	-1,8	-2,6	-3,4	-3,3
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-3,5	-2,4	-3,0	12,1	-1,4	0,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,51	4,48	4,60	4,71	4,06	3,85
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	2,97	4,23	4,75	3,05	11,38	16,89
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	83,0	82,0	80,2	78,3	77,6	77,8
Дял на здравноосигурените лица (%)	101,6	100,6	100,4	101,5	103,5	104,4
Преминали болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	144,4	166,4	175,9	165,0	177,4	167,7
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	6,9	6,0	5,8	5,7	5,6	6,1
Разкрити престъпления срещу личността и собствеността от регистрираните през годината (%)	57,3	56,2	53,4	49,4	56,5	63,0
Дял на висшите наказателни дела (%)	4,8	4,7	3,8	8,7	10,0	6,4
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	4,0	4,0	3,9	3,9	37,7	n.a.
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата (тонове вредни емисии/кв.км)	10,9	3,5	5,1	5,8	6,5	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0	0	0	0	0	0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	170	191	159	131	150	149